Tieto-osasto / Turvallisuusyksikkö
Jenni Rantio p. 029 534 2003

10.5.2017

Eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi merilain, aluksen teknisestä turvallisuudesta ja turvallisesta käytöstä annetun lain 2 §:n ja merityösopimuslain 11 luvun 4 §:n muuttamisesta sekä Kansainvälisen merenkulkujärjestön eräiden yleissopimusten eräiden liitteiden muutosten hyväksymisestä ja laiksi sopimusmuutosten lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta (HE 23/2017 vp)

Liikenne- ja viestintävaliokunta on pyytänyt liikenne- ja viestintäministeriön lausuntoa siitä, onko hallituksen esityksen (HE 23/2017 vp) 1. lakiehdotuksen 15 ja 15 a §:n mukainen ilmoitusvelvollisuutta ja tietojen käyttöä koskeva sääntely joltain osin ongelmallinen itsekriminointisuojan kannalta.

Merilakiin esitetyt 18 luvun 15 ja 15 a § koskisivat onnettomuuksista ja vaaratilanteista ilmoittamista Liikenteen turvallisuusvirastolle. Toisin kuin ilmailussa ja rautatieliikenteessä, merenkulun voimassa olevassa kansallisessa lainsäädännössä ei säännellä vaaratilannetietojen ilmoittamisesta Liikenteen turvallisuusvirastolle. Onnettomuuksia koskevasta ilmoittamisvelvollisuudesta on sen sijaan pitkään säädetty muiden liikennemuotojen tavoin myös voimassa olevassa merenkulun lainsäädännössä (merilain 18 luvun 8 §). Onnettomuuksista ilmoitetaan Liikenteen turvallisuusvirastolle täyttämällä seikkaperäinen merionnettomuusilmoitus. Voimassa olevassa merenkulun lainsäädännössä ei kuitenkaan säädetä nyt 15 §:ään esitetyn kaltaisesta suojasta onnettomuus- tai vaaratilanteen ilmoittajalle.

Liikenne- ja viestintäministeriö korostaa, että ilmoittamisvelvollisuuden tarkoitus on saada tietoa, jota käytetään ainoastaan turvallisuustyöhön. Tarkoituksena ei ole syyllisyyden selvittäminen tai muun vastuun kohdentaminen. Vaaratilanneilmoituksissa on kyse vähemmän vakavista tapahtumista kuin onnettomuuksissa, ja suurimmassa osassa vaaratilanteista ei ylipäänsä ole kyse rikosoikeuden tarkoittamalla tavalla rangaistavasta menettelystä, vaan tilanteet voivat olla käytännössä esimerkiksi tahattomia lipsahduksia tai unohduksia.

Nyt esitettävillä säännöksillä pyrittäisiin yksinomaan suojaamaan onnettomuus- ja vaaratilanneilmoituksen tekijöitä seuraamuksilta ja siten edistämään ilmoittamista vastaavasti kuin ilmailulain (864/2014) 128 §:ssä ja rautatielain (304/2011, sellaisena kuin muutettu lailla 939/2013) 82 a §:ssä säädetään. Kyse on niin sanotusta oikeudenmukaisesta toimintakulttuurista, Just Culture –suojasta, ja siitä, että ehdotetun uuden 15 §:n perusteella saatuja tietoja ei käytettäisi muuhun kuin turvallisuuden edistämiseen tähtäävään työhön. Oikeudenmukaisen toimintakulttuurin ydin on siinä, että ilmoittajaa vastaan ei saa ryhtyä oikeudellisiin toimenpiteisiin sellaisen menettelyn takia, joka ei ole törkeän huolimatonta tai tahallista ja joka tulee viranomaisen tietoon vain tekijän oman ilmoituksen takia. Tahattomista virheistä rankaiseminen romuttaisi luottamuksellisuuden ilmapiirin ja siten järjestelmän tarkoituksen. Voimassaolevissa ilmailu- ja rautatielain edellä mainituissa säännöksissä on kuitenkin hyväksytty se, että Liikenteen turvallisuusvirastolla olisi tarvittaessa mahdollisuus ryhtyä oikeudellisiin toi-

menpiteisiin sen tietoon tulleissa, esimerkiksi törkeän huolimattomissa tapauksissa, jotka voivat vakavalla tavalla vaarantaa turvallisuutta. Vaaratilanteiden kohdalla kuitenkin on käytännössä lähinnä teoreettista, että kyseessä olisi tällainen tilanne. Lisäksi on huomioitava, että viranomaisella ei myöskään ole yleistä lakiin perustuvaa velvollisuutta ilmoittaa tietoonsa tulleista rikoksista.

Merilain 18 luvun 15 §:ään ehdotetun ilmoitusvelvollisuuden noudattamatta jättämistä ei esitetä sanktioitavaksi. Liikenteen turvallisuusvirasto ei siten kohdistaisi minkäänlaista uhkaa tai painostusta tilanteessa, jossa sille ei ilmoiteta onnettomuuksista ja vaaratilanteista esitetyn 15 §:n mukaisesti. Esityksellä ei näin ollen muuteta sitä oikeusturvan takeisiin kuuluvaa lähtökohtaa, ettei kenelläkään ole velvollisuutta ilmiantaa itseään rikoksesta. Ministeriö katsoo, ettei ehdotettu sääntely ole ongelmallinen itsekriminointisuojan kannalta.

Liikenne- ja viestintäministeriö toteaa lopuksi, että hallituksen esitykseen sisältyy kiireellinen aluksen teknisestä turvallisuudesta ja turvallisesta käytöstä annetun lain (1686/2009) 2 §:n muutosesitys (joka ei liity edellä käsiteltyyn asiayhteyteen). Kyseinen esitys liittyy parhaillaan käynnissä olevaan komission Suomea kohtaan aloittamaan rikkomusmenettelyyn. Esitys on luonteeltaan tekninen muutos, ja sillä täydennettäisiin lain 2 §:n sisältämää luokituslaitosdirektiivin (2009/15/EY) määritelmää siten, että luokituslaitosdirektiivillä tarkoitetaan direktiiviä 2009/15/EY ”*siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen*”. Rikkomusmenettelyn seuraava vaihe olisi EU-tuomioistuimen käsittely, jonka seurauksena Suomeen saatettaisiin kohdistaa vahingonkorvausvelvollisuus. Näin ollen ministeriö toivoo, että esitetty lainmuutos saataisiin voimaan mahdollisimman nopeasti.

Liikenne- ja viestintäministeriö
Käyntiosoite
Eteläesplanadi 16
(kirjaamo)
Helsinki
Postiosoite
PL 31
00023 Valtioneuvosto
Puhelin
029516001
www.lvm.fi
etunimi.sukunimi@lvm.fi
kirjaamo@lvm.fi